

Šaur, Josef

O slovanském romantismu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2004, vol. 53, iss. X7, pp. 152-153

ISBN 80-210-3357-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103157>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

využívá (např. striktně dodržuje tehdy již „heretické“ dělení fabule – syžet). O tom, že Gogol byl hoffmannista, vznikly už knihy; Isačenko to několikrát obratně zdůraznil, i když neměl pocit, že šlo o přímou závislost. Ačkoli Isačenko ví o anglickém „gotickém románu“, ukazuje zde spíše na francouzský „roman frénétique“; vůbec tím, že včleňuje Gogolovu tvorbu do evropských a světových souvislostí, činí něco, co dobově nebylo vůbec obvyklé a chápal se jako „podezřelý“ (lze tu nyní odkázat k mnohem pozdější, poněkud toporné a ideologicky expurgované knize A. A. Jelistratovovy Гоголь и проблемы западноевропейского романа, 1972).

Z hlediska bedlivého studia Isačenkovy koncepce vývoje ruské literatury je pak závěrečná stať Petera Deutschmanna (Graz) *Послесловие столетия века* poněkud insuficientní; všichni badatelé spojení s edicí cyklu Isačenkových přednášek však udělali maximum, nicméně podrobnější metodologické poznámky a komentáře včetně například jmenného rejstříku, anotací jdoucích ad fontes apod. by svazku dodaly ještě více lesku a ještě více by jej zviditelnily a umožnily jeho praktičtější využití.

Případ Isačenkových přednášek o Gogolovi ukazuje, že v každé době si lze uchovat tvář, že novým myšlenkám se často dařilo i za velmi nepříznivých okolností a že v literární vědě stále platí – ovšem u vědomí jisté hyperboly – *nihil novi sub sole*. Nyní, když se prý našla další část Isačenkových přednášek, stálo by za to vydat vše vcelku a znovu se zamyslet nad cestami lidského ducha a způsoby uchování a aplikace jeho výtvorů.

Ivo Pospíšil

O SLOVANSKÉM ROMANTISMU

Červeňák, A.: *Literárno-teoretické reflexie (o slovanskom romantizme a problémoch translatológie)*. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica 2003.

Je zajímavé, že již podruhé v tomto roce se mi dostává do rukou knižní publikace vzešlá z prostředí slovenské slavistiky (resp. rusistiky), v jejímž úvodu autor udává jako podnět k napsání dané knihy všeobecnou revalorizaci, jíž jsme svědky v posledním desetiletí a která je propojena s dalším „palčivým“ jevem dneška a sice globalizací. A rovněž v našem prostředí lze najít takové studie (viz např. Pospíšil, I.: *Evropská dimenze, jazyk, literatura a paradoxy globalizace*. In: *Slavistika na křižovatce. Středoevropské vydavatelství a nakladatelství Regiony, Brno 2003.*). Jen to dokazuje, jak silná je potřeba slavistiky (a literární vědy vůbec) nacházet nové pohledy a stanoviska. Jako příspěvek k rozvoji slovenské literární vědy a teoretickému hledání mladé fakulty v Banské Bystrici chápe svůj sborník studií i sám autor.

Globalizaci a integraci pojímá Andrej Červeňák jako romantickou touhu lidstva o komunikaci každého s každým o všem, a to především v duchovní oblasti. A právě zpřístupnění estetických a duchovních hodnot a jejich přenos z jednoho jazyka do druhého je záležitostí translatologie. Obě oblasti bádání se tak – slovy autora – ocitají na společné vědecko-teoretické platformě.

Studie jsou v publikaci rozděleny do dvou oddělených částí – Slovanský romantismus a Problémy translatologie. V první části začíná ve stati *Romantismus jako esteticko-antropologický genologický problém* srovnáváním západního a slovanského romantismu, poukazuje na dějinné podmínky, které je výrazně determinovaly. Říká, že i přes specifické črty „romantismů“ jednotlivých národů, lze najít společný ideově-estetický invariant. Na základě východisek antropologické genologie modeluje podobnou matici na úrovni literárních směrů. V další studii pokračuje hledáním poetologických dominant ve slovanském romantismu, jimiž jsou především historické téma a nejrůznější historické žánry, jejichž jednotlivá národní pojetí se liší, ale podstata je táž. Zdůrazňuje význam mytologizaci, stylistických opozic, které se stávají symboly jistých duchovních, reálných a psychologických skutečností.

Červeňákovy úvahy o romantismu se dále rozvíjejí hledáním jeho poetiky a poetiky romantična (K poetice romantismu a romantička), kde vytváří celé poetologické paradigma romantična, které textově dokládá rozborem Puškinovy básně, první napsané ve „vyhnanství“ na jihu. Právě básník ho přivádí k modelování ontologicko-psychologického trojúhelníku. Jeho myšlenky vrcholí studií

věnovanou genologii (*K problematice geneze nejen genologických tvarů slovanského romantismu*). Každý ze známých tvarů se může různě proměňovat posuny tří základních kategorií – kvantitativní informace, intenzivní informace a hodnoty. Vznikají tak triptychy genologických forem. Možné proměny dané vztahem dominanty a alternativních prvků rozebírá na příkladu stálosti a proměny historického eposu a ódy.

Druhou částí věnovanou překladatelské teorii se jako červená nit vine otázka jak je možné dekodovat a přenést „tajemství člověka v tajemství textu“. Právě předávání té nejnítěnější podstaty a „tajemství“ duchovních hodnot ukrytých jako cenné bohatství v literárních textech mezi jednotlivými jazykovými prostředími je pro Andreje Červeňáka tím klíčovým problémem. A tak nás provádí teoretizujícími úvahami jako *Tajemství člověka v tajemství textu*, kde upozorňuje na tři klíčové problémy přenosu – dobové reálie, imanentní reálie (symbolické toposy vycházející z kulturního prostředí) a transcendentní a transcendentální reálie. Pokračuje viděním překladu jako ontologické pyramidy (název studie), jejímž základem je originál transformovaný překladatelem do vrcholu-překladu a jeho teorie vrcholí zamyšlením K problematice transferu v literární recepci, kde na příkladu recepcie Dostojevského N. O. Losským naznačuje nutnost rozlišování transferu re-produktivního, produktivního, kreativního a elektického.

Na teoretizující studie navazují tři rozbory překladů: slovenské podoby Bělého Petrohradu, nejnovějšího slovenského překladu Evžena Oněgina a ruského překladu Rúfusovy Ódy na radost. Zde se nám představují úskalí převedení uměleckého díla do jiného jazykového prostředí. Textově dokládá různé „posuny“ (semantické, formální atd.), kterých se překladatelé dopustili. Nelze se však ubránit dojmu, že požadavky, které si Andrej Červeňák klade na ideální překlad jsou téměř nespelnitelné.

Zatímco první část o slovanském romantismu nám spíše na otázky odpovídá, a je tedy rozšířením pohledu na danou problematiku, druhá translátologická část povětšinou otázky vyvolává: jakou zvolit koncepci překladu? Je možno text modernizovat? Pokud ano, do jaké míry? Jak se vypořádat s otázkou převodu reálie, pro pochopení kterých neexistuje v recepčním prostředí historicky a kulturně podmíněný základ?... Doufáme, že se tyto implicitně vyslovené otázky stanou v době integrace a zesílení touhy komunikovat inspirací pro další výzkum.

Josef Šaur

RUSKO-POLSKO-UKRAJINSKÁ FOLKLORISTICKÁ KOMPARATISTIKA

Mykolaj Kruševskij: *Zamovljannja jak vyd rosijs'koji narodnoji poeziji* (rus. orig. Nikolaj Kruševskij: *Zagovory kak vid ruskoj narodnoj poezii*, in: *Varšavskija universitetskija izvestija*, nr. 3, 1876), editorka, překladatelka a autorka komentářů a příloh Zinajida Pacholok, Luck 2002.

Mám rád poučené reedice i překlady starších prací, podstatných věcí, které byly zasuty časem a zlými úmysly – sám se o takové reedice ve své oblasti pokouším. Nové vydání polozapomenutého autora, národností Poláka, jazykem Rusa i Poláka, který se narodil na území dnešní Ukrajiny Nikolaje Kruševského (Kruszewski), je mi sympatické hned z dvojího pohledu: jde jednak o folklór důležitý pro slavistiku obecně a pro východní Slovany zvláště, jednak o obor, který má v české slavistice dlouhou dobu, bohužel již skoro vyschlou tradici (našší vlastní vinou). A v této souvislosti chci připomenout tradici Polívkovu, Horálkovu, ale také Mandátovu – ten nás jako studenty také poprvé seznamoval s žánrem, který tak zaujal studenta varšavské filologie N. Kruševského – se zařkáváním a zaklínáním.

Ukrajinské vydání je, jak se sluší, uvedeno rozsáhlou editorčinou a překladatelčinou studií, v níž Z. Pacholok analyzuje rodokmen Kruševského (rodokmen Abdank vychází podle legendy z výroku císaře Jindřicha V, který tak ocenil mírovou nabídku k smíření krále Boleslava III (Hab Dank), jeho vědecký typ, vycházející z jeho učitelů, k nimž patřil mj. otec Mariny Cvetajevové Ivan Cvetajev (1847–1913), ředitel moskevského Puškinova muzea, filozof, znalec německého